

**UCHWAŁA NR III/55/18
RADY MIEJSKIEJ W ŁODZI
z dnia 27 grudnia 2018 r.**

**w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Profilaktyki
i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2019
oraz Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019.**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349 i 1432), art. 4¹ ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 i 2244) oraz art. 10 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030, 1490 i 1669), Rada Miejska w Łodzi

uchwała, co następuje:

§ 1.1. Przyjmuje się Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2019, stanowiący załącznik Nr 1 do uchwały.

2. Przyjmuje się Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019, stanowiący załącznik Nr 2 do uchwały.

§ 2.1. Roczne sprawozdanie z realizacji Programu, o którym mowa w § 1 ust. 1, przedkłada Radzie Miejskiej w Łodzi osoba upoważniona przez Prezydenta Miasta Łodzi w terminie do 30 czerwca 2020 r.

2. Roczne sprawozdanie z realizacji Programu, o którym mowa w § 1 ust. 2, przedkłada Radzie Miejskiej w Łodzi osoba upoważniona przez Prezydenta Miasta Łodzi w terminie do 31 marca 2020 r.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Łodzi.

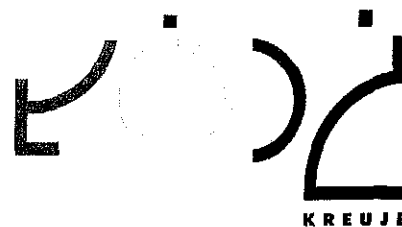
§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący
Rady Miejskiej w Łodzi

Marcin Gołaszewski
Marcin GOŁASZEWSKI

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr III/55/18
Rady Miejskiej w Łodzi
z dnia 27 grudnia 2018 r.

Miejski Program

Profilaktyki i Rozwiązywania

Problemów Alkoholowych

na rok 2019

Opracowanie:

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych
Departament Polityki Społecznej i Zieleni
Urząd Miasta Łodzi

na podstawie programu opracowanego przez:

Dr n. hum. Elżbieta Korzeniowska
Dr n. hum. Krzysztof Puchalski
Dr hab. n. hum. Jacek Pyżalski

Łódź, 2018

Spis treści

I. Wstęp	3
II. Diagnoza problemu konsumpcji alkoholu	4
III. Ewaluacja Programu - ocena działań i rekomendacje	5
IV. Zasoby Miasta Łodzi do działań profilaktycznych i naprawczych	6
V. Podstawy prawne	9
VI. Cele programu	11
VII. Działania i ilościowe wskaźniki ich realizacji	12
VIII. Finansowanie programu	20
IX. Literatura	20

I. Wstęp

Nadużywanie alkoholu stanowi poważny problem natury medycznej, społecznej i ekonomicznej. Może powodować między innymi pogorszenie stanu zdrowia, rozpad więzi rodzinnych, zakłócenia bezpieczeństwa publicznego (przestępczość), wypadki samochodowe, przemoc w rodzinie, ubóstwo, bezrobocie. Szkody dotyczą także członków rodzin i obejmują przede wszystkim schorzenia psychosomatyczne i zaburzenia emocjonalne spowodowane chronicznym stresem. Niestety do wzrostu zagrożeń związanych z używaniem alkoholu przyczynia się dynamicznie rozwijająca się reklama napojów alkoholowych oraz powszechna ich dostępność. Koniecznym więc staje się podejmowanie działań zmierzających do ograniczania popytu i podaży tych środków, a także działań mających na celu redukcję szkód zdrowotnych i społecznych.

Realizację zadań w zakresie ochrony zdrowia nakłada na samorzady gmin art. 7 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349 i 1432) a zadania własne gminy wynikają bezpośrednio z art. 4¹ ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 i 2244). Działania te podejmowane są w oparciu o uchwalany corocznie Program.

Program w swych założeniach zawiera kontynuację szeregu działań, zgodnych zarówno z kierunkami zawartymi w ww. ustawie, jak i innymi dokumentami strategicznymi, do których należą m.in.:

- "Polityka zdrowia dla Miasta Łodzi 2020+", przyjęta uchwałą Nr LIX/1255/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 marca 2013 r.,
- "Polityka Społeczna 2020+ dla Miasta Łodzi - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych", przyjęta uchwałą Nr XXIV/570/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 3 lutego 2016 r.,
- Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2017-2020, przyjęty uchwałą Nr XXXIII/425/17 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 7 lutego 2017 r.,
- Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020, przyjęty rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. (Dz. U. poz. 1492).

Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych charakteryzuje wielopłaszczyznowe podejście do problemu, które jest niezbędne w przeciwdziałaniu i rozwiązywaniu problemów alkoholowych. Z uwagi na przywołane problemy ważnym obszarem polityki społecznej i zdrowotnej staje się zapobieganie, ograniczanie i rozwiązywanie problemów wynikających ze szkodliwej konsumpcji alkoholu.

II. Diagnoza problemu konsumpcji alkoholu

Diagnoza konsumpcji alkoholu została opracowana na podstawie badań pn. „Rozpowszechnienie picia alkoholu, używania narkotyków oraz przemocy w rodzinie i związane z tym problemy społeczne wśród mieszkańców Łodzi” przeprowadzonych w 2018 roku przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie „RoPSAN” Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkoholu Nieletnim.

Z przeprowadzonych badań wynika:

- Przynajmniej raz w ciągu ostatniego roku alkohol piło 82,8% mieszkańców Łodzi.
- Każdy dorosły mieszkaniec Łodzi wypił średnio 3,10 litra czystego 100% alkoholu.
- Największy udział w konsumpcji napojów alkoholowych przypada na napoje spirytusowe - 53% z ogólnie wypitego 100% alkoholu, jeśli chodzi o piwa - 38% ogólnego spożycia alkoholu, wino – 9% ogólnego spożycia.
- Najczęściej spożywanym alkoholem jest piwo (przeciętnie 46 razy w roku, a zatem średnio raz w tygodniu), prawie dwukrotnie rzadziej pita jest wódka (średnio 26 razy w roku, czyli średnio raz na dwa tygodnie), a jeszcze rzadziej wino gronowe (średnio 15 razy w ciągu roku).
- W przypadku jednorazowej ilości konsumpcji na pierwszym miejscu plasuje się piwo (przeciętny konsument piwa przy jednej okazji wypija około 806 ml tego napoju); średnia konsumpcja wina gronowego wynosi 207 ml, wina domowego - 277 ml, wódki - 242 ml, zaś na ostatnim miejscu plasuje się bimbler (średnio 177 ml).
- W ciągu ostatniego tygodnia po piwo sięgało 57% pijących, po wódkę niemal 30%, zaś po wino – 17%. Podobny odsetek konsumentów pił także wino domowe - 15% i bimbler - 16%.
- Abstynenci stanowią 17,2% badanej populacji, w grupie osób niespożywających alkoholu przeważają kobiety - 20,6% w stosunku do 12,9% mężczyzn.
- Ryzykownie pijący stanowią 8,8% spośród wszystkich badanych respondentów w Łodzi. Oznacza to, że co jedenasty z pijących w Mieście pije w sposób ryzykowny. Osoby należące do tej frakcji wypijają aż 47% alkoholu, jaki piją w ciągu roku dorośli mieszkańcy Miasta.
- Osoby pijące szkodliwie dla zdrowia (czyli ponad 12 litrów stuprocentowego alkoholu rocznie stanowią) 6,6% spośród wszystkich konsumentów alkoholu. Ta niewielka grupa konsumentów alkoholu spożywa aż 40% całości alkoholu wypijanego przez dorosłych mieszkańców Łodzi.
- Mężczyźni piją ponad trzykrotnie więcej alkoholu niż kobiety (5,9 litra czystego 100% alkoholu rocznie w stosunku do 1,9 litra wśród kobiet).
- Wśród mężczyzn najwyższy poziom spożycia odnotowano wśród osób w wieku 40-49 lat - 8,2 litra 100% alkoholu, najniższy w grupie wiekowej 50-64 lata - 4,0 litry. Wśród kobiet najwyższe spożycie zanotowano w wieku 40-49 lat - 2,6 litra 100% alkoholu, najniższe w grupie 50-64 lata - 1,2 litra.
- Najwięcej czystego alkoholu piją mężczyźni z wykształceniem podstawowym 7,4 litra i zawodowym 7,3 litra oraz kobiety z wykształceniem podstawowym 4,0 litra, najmniej zaś mężczyźni z wykształceniem wyższym 4,1 litra i kobiety z wykształceniem zawodowym 1,3 litra.

III. Ewaluacja Programu - ocena działań i rekomendacje

W latach 2016–2018 eksperci zewnętrzni w składzie: dr Elżbieta Korzeniowska, dr Krzysztof Puchalski i prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski przeprowadzili ewaluację działań Miasta w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie realizowanych w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

W ocenie ekspertów:

- Różnorodność działań realizowanych w ramach wszystkich ewaluowanych programów profilaktycznych oraz kierowanie ich do szerokiego wachlarza grup docelowych wypełnia założone cele programów.
- Jakość prowadzonych działań pozwala stwierdzić, że w znacznym stopniu założone i sfinansowane cele są dobrze realizowane.
- Dobra wieloletnia współpraca pomiędzy koordynatorami i realizatorami programów wpływa pozytywnie na ich realizację.
- Zdecydowana większość realizatorów posiada wysokie kompetencje i wykazuje duże zaangażowanie, co przekłada się na dobrą jakość prowadzonych działań.
- Większość realizatorów przykłada dużą wagę do systemowości i wysokiej jakości metodycznej prowadzonych działań.
- Relatywnie wysoki jest odsetek realizatorów, którzy nie napotykają istotnych trudności w realizacji zadań (75%).
- Wzrasta liczba realizatorów prowadzących różnego rodzaju wewnętrzną ewaluację swoich działań (ponad 50%).
- Powszechny jest bardzo dobry odbiór działań z Programu przez ich beneficjentów (w aspekcie zakresu i organizacji świadczeń jak i kompetencji i zaangażowania personelu).

Rekomendacje:

1. Zalecane jest, aby realizatorzy działań - zarówno instytucje, jak i szkoły - prowadziły wewnętrzną ewaluację zadań realizowanych w ramach Programów profilaktycznych. Taka analiza pomoże udoskonalić formy działań podejmowanych w przyszłości.
2. Rekomenduje się większą popularyzację doświadczeń i efektów aktywności szkół, nauczycieli/pedagogów i współpracujących z nimi zewnętrznych instytucji/ekspertów, które osiągają znaczące i wymierne sukcesy w dziedzinie profilaktyki. Korzystne

byłoby animowanie współpracy pomiędzy nimi a mniej zaangażowanymi podmiotami.

3. Istnieje potrzeba wzmocnienia szkolnych animatorów działań profilaktycznych w obszarze pozyskiwania zewnętrznych środków niefinansowego wsparcia ich aktywności.
4. Badania młodzieży wskazały, że doskonalenia wymagają adresowane do nich profilaktyczne działania edukacyjne realizowane za pośrednictwem szkół. Rekomendowane jest uzupełnienie ich tematyki o dodatkowe obszary oraz wyjście poza tradycyjne obszary profilaktyki, a także modernizacja metodyki.
5. Koniecznym staje się także zintensyfikowanie oddziaływań nad postawą osób sprzedających napoje alkoholowe, gdyż sporej części młodzieży udaje się go kupić. Tu wskazana jest też edukacja dorosłej populacji, która jak się okazuje wciąż pomaga nieletnim w zdobyciu tej substancji psychoaktywnej.

Biorąc pod uwagę diagnozę problemów związanych z używaniem alkoholu i ocenę ekspertów wynikającą z przeprowadzonej ewaluacji, Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2019 zakłada kontynuację działań podjętych w latach ubiegłych.

IV. Zasoby Miasta Łodzi do działań profilaktycznych i naprawczych

1. Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

W ramach swoich kompetencji Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych może zapewnić realizację programów terapeutycznych oraz działań wspierających dla osób szkodliwie pijących lub uzależnionych od alkoholu oraz ich rodzin, specjalistyczne działania konsultacyjno-interwencyjne dla osób z problemem alkoholowym, ich rodzin oraz osób doświadczających przemocy w rodzinie spowodowanej nadużywaniem alkoholu, jak również realizować kampanie nagłaśniające problem przemocy i zachęcające społeczeństwo do reagowania na to zjawisko w swoim otoczeniu.

2. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łodzi

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łodzi posiada zasoby umożliwiające organizację działań w zakresie ograniczania zaburzeń życia rodzinnego i społecznego wywołanych nadużywaniem alkoholu, przemocą i innymi czynnikami niszczącymi życie rodzinne i społeczne. Pozwalają one dotrzeć do wszystkich członków rodziny i wesprzeć ich w różnych aspektach funkcjonowania, poprzez np.: zajęcia dla dzieci w świetlicach środowiskowych, dożywianie, refundacja zakupu leków oraz programy reintegracji społecznej i zawodowej a także organizowanie i prowadzenie hostelu dla osób z problemem alkoholowym.

3. Wydział Edukacji

Zakres kompetencji Wydziału Edukacji pozwala na podejmowanie różnorodnych form oddziaływań profilaktycznych adresowanych do dzieci i młodzieży. Mają one służyć zmniejszeniu lub eliminowaniu czynników ryzyka sprzyjających wczesnej inicjacji alkoholowej. Adresowane są do uczniów, którzy nie mieli kontaktu z alkoholem, jak i tych określanych, jako grupa zwiększonego ryzyka. Mogą być to np.: programy profilaktyczne w formie wykładów, konferencji, debat i warsztatów, zajęcia dodatkowe rozwijające zdolności i zainteresowania, zajęcia i imprezy promujące zdrowy styl życia.

4. Wydział Sportu

W ramach swoich kompetencji Wydział Sportu może organizować różnego rodzaju zajęcia sportowe, promujące aktywny sposób spędzania czasu, bez alkoholu czy narkotyków, włączając w nie elementy edukacyjne w zakresie profilaktyki uzależnień.

5. Straż Miejska w Łodzi

W ramach działań prewencyjnych funkcjonariusze Straży Miejskiej prowadzą kontrole placówek handlowych i gastronomicznych pod kątem przestrzegania warunków i zasad sprzedaży napojów alkoholowych.

6. Biuro Promocji Zatrudnienia i Obsługi Działalności Gospodarczej

Zakres kompetencji Oddziału ds. Zezwoleń na Sprzedaż Napojów Alkoholowych w Biurze Promocji Zatrudnienia i Obsługi Działalności Gospodarczej pozwala na kontrolę placówek handlowych i gastronomicznych prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych pod kątem naruszenia przepisów określających zasady sprzedaży alkoholu, w szczególności: braku w placówkach decyzji zezwalających na prowadzenie działalności gospodarczej polegającej na sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży oraz w miejscu sprzedaży, braku dowodu dokonania opłaty za korzystanie z zezwolenia na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych czy brak tabliczek informujących o szkodliwości spożywania alkoholu.

7. Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej im. bł. R. Chylińskiego w Łodzi

Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej im. bł. Rafała Chylińskiego w Łodzi przygotowane jest do hospitalizacji krótkoterminowej, udzielania świadczeń zdrowotnych na rzecz osób z problemem alkoholowym i ich rodzin, a także osób doświadczających przemocy domowej. Może świadczyć takie usługi jak: diagnoza psychologiczna, terapia indywidualna i grupowa, poradnictwo psychologiczne i terapeutyczne, wczesna interwencja, jak również prowadzić działania resocjalizacyjno-opiekuńcze wobec osób uzależnionych - zabezpieczenie trzeźwienia w warunkach kontrolowanych.

8. Samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, dla których podmiotem tworzącym jest Miasto Łódź

Miejskie placówki mogą włączyć się w realizację projektu „AUDIT” — wykonywanie wśród pacjentów POZ testów przesiewowych służących rozpoznawaniu problemów alkoholowych oraz prowadzeniu krótkich interwencji.

9. Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Łodzi została powołana zarządzeniem Nr 106/VII/14 Prezydenta Miasta Łodzi z dnia 17 grudnia 2014 r. w sprawie powołania Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Łodzi (zmienionym zarządzeniami Prezydenta Miasta Łodzi: Nr 647/VII/15 z dnia 18 marca 2015 r., Nr 4549/VII/16 z dnia 23 września 2016 r., Nr 6547/VII/17 z dnia 26 lipca 2017 r. i Nr 7547/VII/17 z dnia 21 grudnia 2017 r.) na podstawie art. 4¹ ust. 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 i 2244).

Komisja powołana jest do inicjowania działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu, a także do podejmowania czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego.

Do zadań Komisji należy w szczególności:

1) podejmowanie czynności zmierzających do objęcia leczeniem osób uzależnionych od alkoholu poprzez:

- inicjowanie i prowadzenie działań motywujących osoby uzależnione,
- kierowanie na badanie przez biegłych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i wskazania rodzaju zakładu leczniczego,
- przygotowanie dokumentacji związanej z postępowaniem sądowym w przedmiocie zastosowania obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu w zakładzie lecznictwa odwykowego i złożenie wniosku do sądu o wszczęcie postępowania,
- kierowanie do Sądu wniosków o wszczęcie postępowania w sprawie zastosowania obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu w zakładzie lecznictwa odwykowego,

2) opiniowanie wniosków o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w przedmiocie zgodności lokalizacji punktu sprzedaży z uchwałą Nr LXXIII/1975/18 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 4 lipca 2018 r. w sprawie zasad usytuowania na terenie Miasta Łodzi miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 3919) - zgodnie z art. 18 ust. 3a ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,

3) inicjowanie pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie, wobec rodzin, w których występują problemy alkoholowe,

4) inicjowanie, opiniowanie i nadzorowanie realizacji zadań w ramach Miejskiego Programu

Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii,

- 5) opiniowanie projektów uchwał dotyczących liczby miejsc sprzedaży napojów alkoholowych, przeznaczonych do spożycia na miejscu lub poza miejscem sprzedaży,
- 6) współdziałanie z władzami publicznymi, instytucjami oraz organizacjami społecznymi w zakresie promocji trzeźwego stylu życia i wartości abstynencji oraz rozwiązywania problemów alkoholowych,
- 7) inicjowanie innych przedsięwzięć z zakresu rozwiązywania problemów alkoholowych oraz wykonywanie innych czynności określonych przepisami.

Wysokość wynagrodzenia dla członków Komisji za udział w posiedzeniach i pracach Komisji określa załącznik do Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2019.

10. Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe są cennym zasobem przy realizacji działań w zakresie profilaktyki uzależnień, jak również niwelowania negatywnych skutków tych zjawisk, zwłaszcza skutków społecznych. Organizacje prowadzą np. działania w zakresie interwencji kryzysowej, poradnictwa i konsultacji specjalistycznych, placówki wsparcia dziennego dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, dożywianie dzieci czy centrum integracji społecznej.

V. Podstawy prawne

Obowiązek uchwalenia Programu wynika z art. 4¹ ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 i 2244).

Przy realizacji zadań zawartych w Programie zastosowanie mają następujące akty prawne:

- 1) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 i 2244);
- 2) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390);
- 3) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508, 1693, 2192 i 2245);
- 4) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450, 650, 723 i 1365);
- 5) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2016 poz. 1828 oraz z 2018 r. poz. 650);
- 6) ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 2190 i 2219);

- 7) ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1510, 1515, 1532, 1544, 1552, 1669, 1925 i 2192);
- 8) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349 i 1432);
- 9) ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 995, 1000, 1349 i 1432);
- 10) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1878);
- 11) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 (Dz. U. poz. 1492);
- 12) uchwała Nr XXIV/570/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 3 lutego 2016 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Społecznej 2020+ dla Miasta Łodzi – Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych”;
- 13) uchwała Nr LIX/1255/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Zdrowia dla Miasta Łodzi 2020+”;
- 14) uchwała Nr XXXII/425/17 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 7 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2017-2020.

VI. Cele programu

Cel I.	Upowszechnienie i utrwalenie postaw abstynenckich wobec alkoholu w wybranych grupach mieszkańców Łodzi, z dostosowaniem do specyfiki tych grup
Cel II.	Minimalizacja dysfunkcji życia rodzinnego i społecznego, wywołanych szkodliwym używaniem alkoholu
Cel III.	Zmniejszanie rozmiarów naruszeń prawa na rynku alkoholowym oraz prowadzenie procedur zmierzających do podjęcia leczenia odwykowego osób uzależnionych od alkoholu
Cel IV.	Redukcja szkód zdrowotnych spowodowanych piciem szkodliwym i uzależnieniem od alkoholu
Cel V.	Poprawa jakości działań w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

VII. Działania i ilościowe wskaźniki ich realizacji

Cel I. Upowszechnienie i utrwalenie postaw abstynenckich wobec alkoholu w wybranych grupach mieszkańców Łodzi, z dostosowaniem do specyfiki tych grup

Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordynator/Realizator
1. Realizacja w łódzkich szkołach oraz innych placówkach oświatowych programów profilaktyki alkoholowej, w tym nakierowanych na kształtowanie i wzmacnianie czynników chroniących przed podejmowaniem zachowań ryzykownych zgodnie z filozofią profilaktyki pozytywnej.	Liczba programów/działań realizowanych w szkołach i innych placówkach oświatowych Liczba szkół i placówek oświatowych realizujących programy/działania Liczba (szacunkowa) odbiorców objętych oddziaływaniem programów/działań	Wydział Edukacji/placówki oświatowo-wychowawcze Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej
2. Wspieranie działań promujących styl życia wolny od alkoholu, w tym także działań profilaktycznych o charakterze sportowym i kulturalnym kierowanych do ogółu dzieci i młodzieży w ramach organizacji czasu wolnego jako alternatywa dla podejmowania zachowań ryzykownych (profilaktyka uniwersalna).	Liczba działań realizowanych przez organizacje pozarządowe Liczba organizacji pozarządowych realizujących programy/działania Liczba (szacunkowa) odbiorców objętych oddziaływaniem programów/działań	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe Wydział Sportu/kluby sportowe
3. Edukacja rodziców i opiekunów w zakresie szybkiej identyfikacji problemów alkoholowych dziecka oraz oferty pomocowej skierowanej do rodzin z dziećmi przejawiającymi problemy alkoholowe.	Liczba działań edukacyjnych (kursów szkoleń, materiałów online, materiałów drukowanych) skierowanych do przedstawicieli grup docelowych	Wydział Edukacji/placówki oświatowo-wychowawcze

4. Prowadzenie zajęć opiekuńczych, edukacyjnych i rozwojowych oraz organizowanie różnorodnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży z grupy zwiększonego ryzyka w ramach profilaktyki selektywnej.	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących zajęcia zgodne z zasadami profilaktyki selektywnej oraz organizujących różnorodne formy spędzania czasu wolnego Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe
5. Prowadzenie zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży z grupy wysokiego ryzyka w ramach profilaktyki wskazującej.	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących zajęcia socjoterapeutyczne zgodne z zasadami profilaktyki wskazującej Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach socjoterapeutycznych	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe
6. Podnoszenie świadomości społecznej w zakresie problemu nadmiernej konsumpcji alkoholu.	Liczba komunikatów (np. szkoleń, materiałów online, materiałów drukowanych, audycji, artykułów, przekazów w przestrzeni publicznej)	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych
Cel II. Minimalizacja dysfunkcji życia rodzinnego i społecznego, wywołanych szkodliwym używaniem alkoholu		
Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordynator/Realizator
1. Organizowanie i prowadzenie specjalistycznych konsultacji i poradnictwa, w tym poradnictwa i konsultacji dla seniorów, (m. in.: medycznego, psychologicznego, psychospołecznego, pedagogicznego, rodzinnego, prawnego, socjalnego) oraz grup wsparcia dla rodzin osób z problemem alkoholowym.	Liczba placówek/podmiotów prowadzących specjalistyczne poradnictwo Liczba udzielonych porad (w podziale na ich typy) Liczba placówek/podmiotów prowadzących specjalistyczne poradnictwo dla seniorów Liczba porad udzielonych seniorom (w podziale na ich typy)	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej/podmioty lecznicze, dla których Miasto jest podmiotem tworzącym/organizacje pozarządowe.

<p>2. Organizowanie i prowadzenie usług terapeutycznych dla członków rodzin osób z problemem alkoholowym.</p>	<p>Liczba placówek/podmiotów prowadzących usługi terapeutyczne dla rodzin z problemem alkoholowym Liczba osób korzystających z terapii</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej/organizacje pozarządowe</p>
<p>3. Prowadzenie mediacji rodzinnych.</p>	<p>Liczba podmiotów prowadzących mediacje rodzinne Liczba rodzin uczestniczących w mediacjach Liczba mediacji zakończonych pozytywnie</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe</p>
<p>4. Organizowanie i prowadzenie placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczo-specjalistycznej dla dzieci i młodzieży z rodzin z problemem alkoholowym, stwarzających alternatywę dla podejmowania zachowań ryzykownych oraz oferujących programy naprawcze i terapeutyczne.</p>	<p>Liczba placówek udzielających wsparcia i oferujących programy dla dzieci i młodzieży z rodzin z problemem alkoholowym Liczba osób korzystających z oferty tego typu placówek</p>	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/organizacje pozarządowe</p>
<p>5. Prowadzenie działań opartych o metodykę streetworkingu i partyworkingu w środowiskach podwyższonego ryzyka występowania problemów związanych ze szkodliwym pićm alkoholu.</p>	<p>Liczba profesjonalistów pracujących metodami streetworkingu i partyworkingu w środowiskach ryzyka związanego z alkoholem Liczba osób objętych profesjonalną opieką streetworkerów/partyworkerów</p>	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej</p>
<p>6. Prowadzenie taniego żywienia dla dzieci z rodzin dotkniętych problemem alkoholowym.</p>	<p>Liczba dzieci korzystających z posiłków Liczba wydanych posiłków</p>	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/własne jednostki</p>
<p>7. Zwiększenie dostępności pomocy w formie dożywiania dla osób z problemem alkoholowym i członków ich rodzin.</p>	<p>Liczba podmiotów prowadzących programy żywnościowe przeznaczone dla osób i rodzin</p>	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/organizacje</p>

	z problemem alkoholowym Liczba osób korzystających z poszczególnych typów wsparcia żywnościowego	pozarządowe
8. Aktywizacja zawodowa osób z problemem alkoholowym w klubach integracji społecznej poprzez działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia.	Liczba placówek prowadzących aktywizację zawodową w ramach klubów integracji społecznej dla osób z problemem alkoholowym Liczba osób z problemem alkoholowym objętych programami aktywizacji zawodowej w klubach integracji społecznej Liczba osób z problemem alkoholowym podejmujących zatrudnienie dzięki programom aktywizacji zawodowej prowadzonym przez kluby integracji społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/Kluby Integracji Społecznej
9. Wspieranie zatrudnienia socjalnego osób uzależnionych od alkoholu poprzez finansowanie centrów integracji społecznej.	Liczba osób z problemem alkoholowym uczestniczących w programach reintegracji społecznej i zawodowej w centrum integracji społecznej Liczba osób z problemem alkoholowym podejmujących zatrudnienie dzięki programom aktywizacji zawodowej prowadzonym przez centrum integracji społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/organizacje pozarządowe
10. Wspieranie działalności organizacji/środowisk samopomocowych dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu.	Liczba działających i wspieranych organizacji/środowisk samopomocowych dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin Liczba osób korzystających z działań organizacji/środowisk samopomocowych	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe

11. Prowadzenie działań resocjalizacyjnych i opiekuńczych wobec osób z problemem alkoholowym – prowadzenie hosteli.	Liczba osób objętych działaniami resocjalizacyjno-opiekuńczymi	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/organizacje pozarządowe
Cel III. Zmniejszanie rozmiarów naruszeń prawa na rynku alkoholowym oraz prowadzenie procedur zmierzających do podjęcia leczenia odwykowego osób uzależnionych od alkoholu		
Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordynator/Realizator
1. Realizacja procedury wizytacji lokalizacji placówek, co do których zostały złożone wnioski o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.	Liczba złożonych wniosków i przeprowadzonych wizytacji Liczba wydanych opinii (pozytywnych i negatywnych)	Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
2. Podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu, obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego.	Liczba wniosków skierowanych do sądu o zobowiązanie do leczenia w zakładzie lecznictwa odwykowego Liczba prowadzonych spraw dotyczących zobowiązania do leczenia odwykowego Liczba osób, w stosunku do których sąd wydał postanowienie o podjęciu leczenia w zakładzie lecznictwa odwykowego	Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
3. Kontrola punktów sprzedaży napojów alkoholowych, reagowanie na sprzeczną z prawem sprzedaż alkoholu oraz edukacja prawna właścicieli i pracowników placówek handlowych prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych.	Liczba przeprowadzonych kontroli dotyczących przestrzegania zasad obrotu napojami alkoholowymi Liczba stwierdzonych naruszeń prawa i wydanych wniosków o wszczęcie postępowań wyjaśniających Liczba cofniętych zezwoleń na sprzedaż napojów	Straż Miejska Oddział ds. Zezwoleń na Sprzedaż Napojów Alkoholowych Biura Promocji Zatrudnienia i Obsługi Działalności Gospodarczej

	alkoholowych w związku z naruszeniem warunków sprzedaży określonych w ustawie Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych
Cel IV. Redukcja szkód zdrowotnych spowodowanych piciem szkodliwym i uzależnieniem od alkoholu		
Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordynator/Realizator
1. Zwiększanie dostępności i skuteczności profesjonalnej terapii uzależnień dla osób z problemem alkoholowym.	Liczba podmiotów realizujących usługi terapeutyczne dla osób z problemem alkoholowym (w podziale na typy terapii) Liczba osób z problemem alkoholowym korzystających z profesjonalnej terapii	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej
2. Organizowanie i prowadzenie działalności w zakresie interwencji kryzysowej dla osób z problemem alkoholowym.	Liczba placówek/instytucji prowadzących interwencję kryzysową wobec osób z problemem alkoholowym i form prowadzonej interwencji Liczba osób, wobec których podjęto interwencję kryzysową	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej
3. Organizowanie i prowadzenie specjalistycznego poradnictwa (m. in.: medycznego, psychologicznego, psychospołecznego, pedagogicznego, rodzinnego, prawnego, socjalnego) dla osób z problemem alkoholowym.	Liczba podmiotów prowadzących specjalistyczne poradnictwo dla osób z problemem alkoholowym (w podziale na typy poradnictwa) Liczba osób z problemem alkoholowym korzystających z poradnictwa Liczba udzielonych porad (w podziale na typy poradnictwa)	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe

<p>4. Organizowanie i prowadzenie hosteli dla osób z problemem alkoholowym.</p>	<p>Liczba hosteli i miejsc noclegowych przeznaczonych dla osób z problemem alkoholowym</p> <p>Liczba osób z problemem alkoholowym korzystających z hosteli</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej</p>
<p>5. Organizowanie i prowadzenie krótkoterminowej hospitalizacji dla osób dorosłych i nieletnich w stanie intoksykacji alkoholowej.</p>	<p>Liczba placówek/oddziałów prowadzących krótkoterminową hospitalizację osób z problemem alkoholowym</p> <p>Liczba osób z problemem alkoholowym korzystających z krótkoterminowej hospitalizacji</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej</p>
<p>6. Wczesne diagnozowanie w placówkach opieki zdrowotnej zagrożeń związanych z nadużywaniem alkoholu.</p>	<p>Liczba placówek opieki zdrowotnej prowadzących wśród pacjentów wczesną diagnostykę zagrożeń związanych z używaniem alkoholu w oparciu o testy przesiewowe</p> <p>Liczba osób, wobec których wykonano testy przesiewowe dotyczące problemów z używaniem alkoholu</p> <p>Liczba osób poddanych interwencji motywującej do zmiany zachowania</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/podmioty lecznicze</p>
<p>7. Prowadzenie zajęć korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie.</p>	<p>Liczba podmiotów realizujących zajęcia korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie</p> <p>Liczba osób uczestniczących w zajęciach</p> <p>Liczba osób, które ukończyły cały program</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe</p>

Cel V. Poprawa jakości działań w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordynator/Realizator
1. Monitorowanie i ewaluacja działań realizowanych w ramach programu.	Liczba monitorowanych/wizytowanych placówek/organizacji/programów pod kątem ich jakości	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych; Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej; Wydział Edukacji; Wydział Sportu; Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
2. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób profesjonalnie związanych z profilaktyką i terapią uzależnień.	Liczba profesjonalistów korzystających ze wsparcia w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych Liczba wydarzeń edukacyjnych (kursów, szkoleń, konferencji itp.)	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

*określenie realizatora „organizacje pozarządowe” dotyczy także podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

VIII. Finansowanie programu

Zgodnie z art. 18² pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi „Dochody z opłat za zezwolenia wydane na podstawie art. 18 lub art. 18¹ oraz dochody z opłat określonych w art. 11¹ wykorzystywane będą na realizację gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz Gminnych Programów, o których jest mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, i nie mogą być przeznaczone na inne cele”.

IX. Literatura / źródła danych

1. „Raport z II etapu ewaluacji zewnętrznej działań Miasta w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie realizowanych w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie” dr Elżbieta Korzeniowska, dr Krzysztof Puchalski, dr hab. Jacek Pyżalski na zlecenie Urzędu Miasta, październik 2018 r.
2. „Raport z III etapu ewaluacji zewnętrznej działań Miasta w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie realizowanych w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie” dr Elżbieta Korzeniowska, dr Krzysztof Puchalski, dr hab. Jacek Pyżalski na zlecenie Urzędu Miasta, październik 2018 r.
3. „Rozpowszechnienie picia alkoholu, używania narkotyków oraz przemocy w rodzinie i związane z tym problemy społeczne wśród mieszkańców Łodzi” Ogólnopolskie Stowarzyszenie „RoPSAN” Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkoholu Nieletnim diagnoza przeprowadzona na zlecenie Urzędu Miasta Łodzi, grudzień 2018 r.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Miejskiej w Łodzi
Marcin Golaszewski
Marcin Golaszewski 20

**Wysokość wynagrodzenia dla członków Komisji
za udział w posiedzeniach i pracach Komisji.**

1. Ustala się wynagrodzenie dla członków Komisji za udział w każdym posiedzeniu plenarnym i zespołowym, prowadzeniu wizji lokalizacyjnych dotyczących opiniowania wniosków o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych pod kątem zgodności z uchwałą Nr LXXIII/1975/18 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 4 lipca 2018 r. w sprawie zasad usytuowania na terenie Miasta Łodzi miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 3919) oraz z ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137 i 2244), w wysokości 10% minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego w roku 2019.
2. Wynagrodzenie za udział w posiedzeniach wypłacane jest na podstawie imiennej listy obecności.
3. Czas i miejsce wypłaty wynagrodzenia zostaną określone w regulaminie Komisji.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Miejskiej w Łodzi
Marcin Gołaszewski
Marcin Gołaszewski

Załącznik Nr 2
do uchwały Nr III/55/18
Rady Miejskiej w Łodzi
z dnia 27 grudnia 2018 r.

Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019

Opracowanie:

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych
Departament Prezydenta
Urząd Miasta Łodzi

na podstawie programu opracowanego przez:

Dr n. hum. Elżbieta Korzeniowska
Dr n. hum. Krzysztof Puchalski
Dr hab. n. hum. Jacek Pyżalski

Łódź, 2018

Spis treści

I. Wstęp	3
II. Diagnoza problemu używania narkotyków	4
III. Ewaluacja Programu – ocena działań i rekomendacje	5
IV. Zasoby Miasta Łodzi do działań profilaktycznych i naprawczych	7
V. Podstawy prawne	8
VI. Cele programu	9
VII. Działania i ilościowe wskaźniki ich realizacji	10
VIII. Finansowanie programu	15
IX. Literatura	15

I. Wstęp

Narkomania jako zjawisko społeczne rozumiana jest jako efekt niekorzystnych czynników, które sprzyjają jej powstawaniu (np. dezintegracja społeczna) lub występuje jako przyczyna innych zjawisk i problemów (np. przestępczość) bądź jedno i drugie. Używanie narkotyków powoduje wiele negatywnych skutków dla osoby ich używającej, jej rodziny i otoczenia, ale także dla całego społeczeństwa. Według badań przeprowadzonych przez prof. zw. dr hab. Zofię Mielecką-Kubień p.n. „Oszacowanie kosztów społecznych używania narkotyków w Polsce w 2015 roku”:

- z przyczyn bezpośrednio związanych z używaniem narkotyków zmarło 226 osób (163 mężczyzn i 63 kobiety). Najwięcej zgonów nastąpiło w grupach wiekowych 25-29 (41) oraz 30-34 (61);
- przedwczesne zgony użytkowników narkotyków mogą być także związane z: chorobą gruźlicy, ostrym wirusowym zapaleniem wątroby typu B i C, chorobami układu krążenia, chorobami nowotworowymi, samobójstwami, wypadkami drogowymi;
- szacowane finansowe koszty społeczne w obszarze ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości i pomocy społecznej wyniosły 582,84 mln zł.

Dokumenty strategiczne:

1. Strategia antynarkotykowa UE na lata 2013-2020.

Wśród kluczowych problemów wymienia się:

- coraz bardziej widoczny trend w kierunku zażywania wielu substancji jednocześnie, w tym łączenia substancji legalnych z substancjami nielegalnymi;
- trendy w kierunku zażywania narkotyków niebędących opiatami;
- pojawienie się i rozpowszechnienie nowych substancji psychoaktywnych;
- częste występowanie chorób przenoszonych przez krew, w tym wirusowego zapalenia wątroby typu C wśród osób przyjmujących narkotyki iniekcyjnie oraz potencjalne zagrożenia wystąpieniem nowych ognisk zakażeń HIV i innych chorób przenoszonych przez krew, a mających związek z iniekcyjnym przyjmowaniem narkotyków;
- ciągłe występowanie w UE wysokiej liczby zgonów spowodowanych zażywaniem narkotyków;
- potrzebę ograniczenia zażywania narkotyków poprzez zintegrowane podejście do opieki zdrowotnej.

2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030, 1490 i 1669).

Zgodnie z zapisami ustawy do podstawowych zadań gminy należy:

- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem,
- udzielanie pomocy psychospołecznej i prawnej rodzinom, w których występują problemy narkomanii,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
- wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii,
- pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 (Dz. U. poz. 1492).

Realizacja celu operacyjnego nr 2 pn. „Profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi” – dotyczy Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.

4. Polityka zdrowia dla Miasta Łodzi 2020+, przyjęta uchwałą Nr LIX/1255/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 marca 2013 r.

5. Polityka Społeczna 2020+ dla Miasta Łodzi - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych”, przyjęta uchwałą Nr XXIV/570/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 3 lutego 2016 r.

II. Diagnoza problemu używania narkotyków

Diagnoza używania narkotyków została opracowana na podstawie badań pn. „Rozpowszechnienie picia alkoholu, używania narkotyków oraz przemocy w rodzinie i związane z tym problemy społeczne wśród mieszkańców Łodzi” przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie „RoPSAN” Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkoholu Nieletnim przeprowadzonego w 2018 roku na zlecenie Urzędu Miasta Łodzi.

Z przeprowadzonych badań na populacji ogólnej wynika, że:

- od 81 do 98% badanych nigdy w życiu nie używało narkotyków - odsetek zależy jest od rodzaju narkotyku

- Najbardziej rozpowszechnione narkotyki (używało ich choć raz w życiu):
 - dopalacze – 19% badanych,
 - marihuana i haszysz – 17% badanych,
 - amfetamina – 3% badanych,
 - LSD – 1,2% badanych,
 - pozostałe narkotyki – 0,1 do 0,8% badanych.
- Problemowo (w ciągu ostatnich 30 dni – kilkakrotnie) najwyższy odsetek badanych – 2,2% używało marihuany i haszyszu. Pozostałe narkotyki: amfetaminę, LSD, crack, kokainę, heroinę, ecstasy, GHB, kompot, grzyby halucynogenne, metadon i dopalacze używało od 0,1 do 0,2% badanych.
- Użytkownikami narkotyków w większości byli młodzi dorośli.
- Dostępność poszczególnych narkotyków w opinii respondentów:
 - za bardzo łatwe i dość łatwe do zdobycia uważa: dopalacze (39,4% badanych), marihuanę (35,2% badanych), amfetaminę (17% badanych), LSD (15,7% badanych), ecstasy (13,4% badanych), kompot (12,6% badanych);
 - za dość trudne, trudne i niemożliwe do zdobycia uważa: crack (51,3% badanych), kokainę (51,1% badanych), amfetaminę (47,2% badanych), grzyby halucynogenne i kompot (45,6% badanych), heroinę i GHB (45,4% badanych), ecstasy (44,4% badanych), LSD (42,9% badanych), marihuanę (34,4% badanych).

III. Ewaluacja Programu – ocena działań i rekomendacje

W latach 2016 – 2018 eksperci zewnętrzni w składzie: dr Elżbieta Korzeniowska, dr Krzysztof Puchalski i prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski przeprowadzili ewaluację działań Miasta w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie realizowanych w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

W ocenie ekspertów:

- różnorodność działań realizowanych w ramach wszystkich ewaluowanych programów profilaktycznych oraz kierowanie ich do szerokiego wachlarza grup docelowych wypełnia założone cele programów,
- jakość prowadzonych działań pozwala stwierdzić, że w znacznym stopniu założone i sfinansowane cele są dobrze realizowane,
- dobra wieloletnia współpraca pomiędzy koordynatorami i realizatorami programów wpływa pozytywnie na ich realizację,
- zdecydowana większość realizatorów posiada wysokie kompetencje i wykazuje duże zaangażowanie, co przekłada się na dobrą jakość prowadzonych działań,

- większość realizatorów przykłada dużą wagę do systemowości i wysokiej jakości metodycznej prowadzonych działań,
- relatywnie wysoki odsetek realizatorów, którzy nie napotykają istotnych trudności w realizacji zadań (75%),
- wzrasta liczba realizatorów prowadzących różnego rodzaju wewnętrzną ewaluację swoich działań (ponad 50%),
- powszechny bardzo dobry odbiór działań z Programu przez ich beneficjentów (w aspekcie zakresu i organizacji świadczeń jak i kompetencji i zaangażowania personelu).

Rekomendacje:

- Realizowane w szkołach profilaktyczne działania edukacyjne wymagają doskonalenia. Należy rozwijać metodykę prowadzenia tych działań tak, by zajęcia wzbudzały większe zainteresowanie adresatów i w większym stopniu wpływały na ich przekonania, postawy, wartości, motywacje i wreszcie na zachowania. Warto promować innowacyjne rozwiązania pedagogiczne bazujące na aktywności odbiorców przekazów.
- Wskazane jest uzupełnienie tematyki działań edukacyjnych o dodatkowe obszary, np. szersze uwzględnienie cyberprzemocy, szkodliwych treści związanych z używaniem alkoholu i narkotyków, problemu internetowej sprzedaży środków psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych).
- Sugerowanie podmiotom realizującym profilaktyczne działania edukacyjne korzystanie także z innych środków publicznych w celu rozszerzenia obszaru oddziaływań profilaktycznych, np. z Funduszu Hazardowego będącego w gestii Ministerstwa Zdrowia (za pośrednictwem Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii).
- Należy promować innowacyjne rozwiązania pedagogiczne bazujące na aktywności młodzieży.
- Wskazane jest dotarcie z profilaktycznymi działaniami edukacyjnymi do młodych dorosłych. Są oni grupą szczególnie zagrożoną jak wynika z wielu naukowych badań.

Biorąc pod uwagę diagnozę problemów związanych z używaniem narkotyków i ocenę ekspertów wynikającą z przeprowadzonej ewaluacji, Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019 zakłada kontynuację działań podjętych w latach ubiegłych.

IV. Zasoby Miasta Łodzi do działań profilaktycznych i naprawczych

1. Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

Zakres kompetencji Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych pozwala na organizację terapii osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych a także członków ich rodzin, w formie zajęć indywidualnych, grupowych oraz terapii rodzinnej, organizację porad diagnostycznych i terapeutycznych oraz sesji edukacyjno-motywacyjnych.

2. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łodzi

W ramach swoich kompetencji Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łodzi posiada możliwości organizowania i prowadzenia ośrodków rehabilitacyjno-readaptacyjnych (hosteli) dla osób uzależnionych i szkodliwie używających substancji psychoaktywnych, które ukończyły program terapeutyczny, jak również realizacji programów reintegracji społecznej i zawodowej dla bezrobotnych osób uzależnionych lub szkodliwie używających substancji psychoaktywnych po zakończeniu programu terapeutycznego.

3. Wydział Edukacji

Zakres kompetencji Wydziału Edukacji pozwala na adresowanie działań do dzieci i młodzieży szkolnej poprzez organizację zajęć dodatkowych zgodnie z założeniami profilaktyki uniwersalnej, prowadzenie imprez promujących zdrowie i podnoszących umiejętności wychowawcze rodziców i nauczycieli oraz promujących metody nowoczesnego przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym.

4. Wydział Sportu

W ramach swoich kompetencji Wydział Sportu może organizować różnego rodzaju zajęcia sportowe, promujące aktywny sposób spędzania czasu, bez alkoholu czy narkotyków, włączając w nie elementy edukacyjne w zakresie profilaktyki uzależnień.

5. Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej im. bł. R. Chylińskiego w Łodzi

Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej im. bł. Rafała Chylińskiego w Łodzi posiada kompetencje do udzielania świadczeń zdrowotnych osobom z problemem narkotykowym oraz ich rodzinom, takich jak: porady diagnostyczne, terapeutyczne, sesje psychoterapii indywidualnej, grupowej i rodzinnej. Może realizować zajęcia w ramach profilaktyki uniwersalnej dla młodzieży szkolnej oraz programy wczesnej interwencji w formie warsztatów o charakterze edukacyjno-motywacyjnym, a także działania pozamedyczne: porady prawne i socjalne dla osób uzależnionych znajdujących się w trudnej sytuacji ze względu na brak pracy lub środków do życia.

6. Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe są cennym zasobem przy realizacji działań w zakresie profilaktyki uzależnień, jak również niwelowania negatywnych skutków tych zjawisk, zwłaszcza skutków społecznych. Organizacje prowadzą np. terapię osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin, ośrodki rehabilitacyjno-readaptacyjne dla osób uzależnionych, centrum integracji społecznej czy zajęcia dla dzieci i młodzieży w ramach profilaktyki uniwersalnej.

W Łodzi w obszarze przeciwdziałania uzależnieniu od substancji psychoaktywnych działa około 80 organizacji współpracujących z Urzędem Miasta Łodzi.

V. Podstawy prawne Programu

Obowiązek uchwalenia Programu wynika z art. 10 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030, 1490 i 1669).

Przy realizacji zadań zawartych w Programie zastosowanie mają następujące akty prawne:

- 1) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030, 1490 i 1669);
- 2) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450, 650, 723 i 1365);
- 3) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349 i 1432);
- 4) ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 995, 1000, 1349 i 1432);
- 5) ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 2190 i 2219);
- 6) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1878);
- 7) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1492);
- 8) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 (Dz. U. poz. 1492);
- 9) uchwała Nr LIX/1255/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 marca 2013 roku w sprawie przyjęcia „Polityki zdrowia dla Miasta Łodzi 2020+”;
- 10) uchwała Nr XXIV/570/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 3 lutego 2016 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Społecznej 2020+ dla Miasta Łodzi - Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych”.

VI. Cele programu

Cel I.	Upowszechnienie i utrwalenie w wybranych grupach mieszkańców Łodzi postaw abstynenckich wobec używania substancji o działaniu narkotycznym, z dostosowaniem do specyfiki adresatów.
Cel II.	Minimalizacja dysfunkcji życia rodzinnego i społecznego, wywołanych używaniem narkotyków.
Cel III.	Redukcja szkód zdrowotnych spowodowanych używaniem narkotyków u osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem.
Cel IV.	Poprawa jakości działań w ramach Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.

VII. Działania i ilościowe wskaźniki ich realizacji

Cel I. Upowszechnienie i utrwalenie w wybranych grupach mieszkańców Łodzi postaw abstynenckich wobec używania substancji o działaniu narkotycznym, z dostosowaniem do specyfiki adresatów

Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordynator/Realizator
<p>1. Realizacja w łódzkich szkołach oraz innych placówkach oświatowych zajęć i programów profilaktyki narkotykowej, w tym nakierowanych na kształtowanie i wzmacnianie czynników chroniących przed zachowaniami ryzykownymi zgodnie z filozofią profilaktyki pozytywnej.</p>	<p>Liczba programów i działań realizowanych w szkołach i innych placówkach oświatowych</p> <p>Liczba szkół i placówek oświatowych realizujących programy i działania</p> <p>Liczba (szacunkowa) odbiorców objętych oddziaływaniem programów i działań</p>	<p>Wydział Edukacji/placówki oświatowo-wychowawcze</p>
<p>2. Wspieranie inicjatyw promujących zdrowy styl życia wolny od narkotyków, w tym także prowadzenie działań profilaktycznych o charakterze sportowym i kulturalnym kierowanych do ogółu dzieci i młodzieży w ramach organizacji czasu wolnego jako alternatywa dla podejmowania zachowań ryzykownych (profilaktyka uniwersalna).</p>	<p>Liczba programów i działań realizowanych przez organizacje pozarządowe</p> <p>Liczba organizacji pozarządowych realizujących programy i działania</p> <p>Liczba (szacunkowa) odbiorców objętych oddziaływaniem programów i działań</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe</p> <p>Wydział Sportu/kluby sportowe</p>

<p>3. Prowadzenie zajęć opiekuńczych, edukacyjnych i rozwojowych oraz organizowanie różnorodnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży z grupy zwiększonego ryzyka w ramach profilaktyki selektywnej.</p>	<p>Liczba programów i działań realizowanych przez organizacje pozarządowe Liczba organizacji pozarządowych realizujących programy i działania Liczba odbiorców objętych oddziaływaniem</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe</p>
<p>4. Edukacja rodziców i opiekunów w zakresie szybkiej identyfikacji problemów związanych z używaniem substancji o działaniu narkotycznym przez dziecko oraz na temat oferty pomocowej skierowanej do rodzin z dziećmi przejawiającymi problemy narkotykowe.</p>	<p>Liczba inicjatyw edukacyjnych (kursów szkoleń, materiałów online, materiałów drukowanych) skierowanych do przedstawicieli grup docelowych</p>	<p>Wydział Edukacji/placówki oświatowo-wychowawcze</p>
<p>5. Prowadzenie działań edukacyjnych i socjoterapeutycznych dla młodzieży eksperymentującej i problemowo używającej narkotyków, w tym również tzw. „dopalaczy” w ramach profilaktyki wskazującej.</p>	<p>Liczba działań profilaktycznych skierowanych do grup docelowych Liczba (szacunkowa) przedstawicieli grup docelowych uczestniczących w działaniach profilaktycznych</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe</p>
<p>6. Podnoszenie świadomości społecznej na temat substancji psychoaktywnych i skutków zdrowotnych zachowań ryzykownych.</p>	<p>Liczba działań – szkoleń, badań, materiałów edukacyjnych drukowanych i online, konferencji, audycji, artykułów. Liczba osób uczestniczących w różnych formach edukacyjnych dotyczących wczesnej diagnozy problemów narkotykowych oraz oferty</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych</p>

	<p>pomocowej.</p> <p>Liczba osób, które skorzystały z badań w kierunku wykrycia wirusa HCV/liczba wyników dodatnich.</p>	
Cel II. Minimalizacja dysfunkcji życia rodzinnego i społecznego, wywołanych używaniem narkotyków		
Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordynator/Realizator
<p>1. Organizowanie i prowadzenie specjalistycznego poradnictwa (prawnego, psychospołecznego oraz medycznego, socjalnego, psychologicznego, pedagogicznego, rodzinnego), a także usług terapeutycznych oraz grup wsparcia dla rodzin osób uzależnionych od narkotyków i zagrożonych uzależnieniem.</p>	<p>Liczba placówek prowadzących specjalistyczne poradnictwo</p> <p>Liczba udzielonych porad (w podziale na ich typy)</p> <p>Liczba placówek prowadzących usługi terapeutyczne dla rodzin z problemem narkotykowym</p> <p>Liczba osób korzystających z terapii</p>	<p>Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej/organizacje pozarządowe</p>
<p>2. Prowadzenie działań opartych o metodykę streetworkingu i partyworkingu w środowiskach podwyższonego ryzyka występowania problemów związanych z używaniem narkotyków.</p>	<p>Liczba profesjonalistów pracujących metodami streetworkingu i partyworkingu w środowiskach ryzyka związanego z używaniem narkotyków</p> <p>Liczba osób objętych profesjonalną opieką streetworkerów/partyworkerów</p>	<p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej</p>

3. Aktywizacja zawodowa i reintegracja społeczna osób z problemem narkotykowym poprzez działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia (po zakończonej terapii).	Liczba placówek/podmiotów prowadzących aktywizację zawodową i reintegrację społeczną dla osób z problemem narkotykowym Liczba osób z problemem narkotykowym objętych programami reintegracji społecznej i aktywizacji zawodowej Liczba osób podejmujących zatrudnienie dzięki programom aktywizacji zawodowej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/organizacje pozarządowe
4. Prowadzenie działań resocjalizacyjnych i opiekuńczych wobec osób z problemem narkotykowym (hostel).	Liczba osób objętych działaniami resocjalizacyjno-opiekuńczymi	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej/organizacje pozarządowe
Cel III. Redukcja szkód zdrowotnych spowodowanych używaniem narkotyków u osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem		
Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordinator/Realizator
1. Zwiększanie dostępności i skuteczności zróżnicowanych form profesjonalnej terapii uzależnień dla osób z problemem narkotykowym.	Liczba placówek prowadzących usługi terapeutyczne dla osób z problemem narkotykowym (w podziale na typy placówek i typy terapii) Liczba osób z problemem narkotykowym korzystających z profesjonalnej terapii	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej/organizacje pozarządowe
2. Organizowanie i prowadzenie działalności w zakresie interwencji kryzysowej dla osób z problemem narkotykowym.	Liczba placówek/institucji prowadzących interwencję kryzysową wobec osób z problemem narkotykowym Liczba osób objętych interwencją kryzysową	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/Miejskie Centrum Terapii i Profilaktyki Zdrowotnej
3. Organizowanie i prowadzenie specjalistycznego poradnictwa	Liczba placówek prowadzących specjalistyczne poradnictwo dla osób z problemem	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje

(m.in.: medycznego, psychologicznego, psychospołecznego, pedagogicznego, rodzinnego, prawnego, socjalnego) dla osób uzależnionych od narkotyków i zagrożonych uzależnieniem.	narkotykowym (w podziale na typy poradnictwa) Liczba osób z problemem narkotykowym korzystających z poradnictwa Liczba udzielonych porad (w podziale na typy poradnictwa)	pozarządowe
4. Prowadzenie grup wsparcia utrwalających efekty terapii (w ramach oddziaływań rehabilitacyjnych) dla osób uzależnionych od narkotyków.	Liczba aktywnych grup wsparcia Liczba osób korzystających z pomocy grup wsparcia	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych/organizacje pozarządowe
Cel IV. Poprawa jakości działań w ramach Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii		
Działania	Ilościowe wskaźniki realizacji działań	Koordinator/Realizator
1. Monitorowanie i ewaluacja działań realizowanych w ramach programu.	Liczba monitorowanych/wizytowanych placówek/organizacji/programów pod kątem ich jakości	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Wydział Edukacji Wydział Sportu
2. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób profesjonalnie związanych z profilaktyką i terapią uzależnień.	Liczba profesjonalistów korzystających ze wsparcia w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych Liczba wydarzeń edukacyjnych (kursów, szkoleń, konferencji itp.)	Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

*określenie realizatora „organizacje pozarządowe” dotyczy także podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

VIII. Finansowanie programu

Zgodnie z art. 18² pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi „Dochody z opłat za zezwolenia wydane na podstawie art. 18 lub art. 18¹ oraz dochody z opłat określonych w art. 11¹ wykorzystywane będą na realizację gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz Gminnych Programów, o których jest mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, i nie mogą być przeznaczone na inne cele”.

IX. Literatura / cytowane źródła

1. Prof. zw. dr hab. Zofia Mielecka-Kubień projekt badawczy p.n. „Oszacowanie kosztów społecznych używania narkotyków w Polsce w 2015 roku”.
2. Ogólnopolskie Stowarzyszenie „RoPSAN” Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkoholu Nieletnim – Raport z badań pn. „Rozpowszechnienie picia alkoholu, używania narkotyków oraz przemocy w rodzinie i związane z tym problemy społeczne wśród mieszkańców Łodzi”, 2018.
3. Dr Elżbieta Korzeniowska, dr Krzysztof Puchalski, prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski – „Raport z III etapu ewaluacji zewnętrznej działań Miasta w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie w ramach Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Miejskiej w Łodzi
Maciej Gołszewski